

- (ב) פסקה (4) – תימחק;
 (7) בתוספת השלישית –
 (א) בכותרת, המילים "10(א)(4) ו-5(ג)" ו"13" ו"54(ב)" – יימחקו;
 (ב) חלק א', חלק א'1 וחלק ד' – בטלים.
 (8) אחרי התוספת השלישית יבוא:

"תוספת רביעית"

(סעיף 10(א)(5)(3))

גיל פרישה ממוצע לנגדים

גיל הפרישה המוצע לנגדים	השנה
48	2021
49	2022
48	2023
49	2024
49	2025
50	2026
49	2027
49	2028
49	2029
50	2030
51	2031
53	2032
53	2033
53	2034 ואילך

סימן ד': תגמולים ושיקום

45. בחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש"י-1950²⁴ (להלן – חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום)) – בסעיף 1 –

(א) אחרי ההגדרה "חייל משוחרר" יבוא:

"חייל בשירות קבע" – אדם המשרת בשירות קבע;

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיפים סימן זה בא ליישם את המסקנות וההמלצות של "הוועדה הציבורית לבחינת הזכאות לסיוע מאגפי השיקום", אגף שיקום נכים ואגף משפחות והנצחה במשרד הביטחון, שמינו ראש הממשלה, שר האוצר ושר הביטחון – בראשותו של כבוד השופט בדימוס אורי גורן (להלן – ועדת גורן) כמפורט להלן.

הביטחון יהיה רשאי לקבוע כי חלק מהסכומים המשולמים על ידי צבא הגנה לישראל לקופת גמל בעבור חייל חדש שאינו מבוטח בכיסוי ביטוחי לסיכוני מוות או בכיסוי ביטוחי לסיכוני נכות ישויכו לצורך רכישת כיסוי ביטוחי כאמור על ידי צבא הגנה לישראל.

²⁴ ס"ח התש"י, עמ' 162; התשע"ד, עמ' 812.

“שירות קבע” – שירות צבאי על פי התחייבות לשירות קבע;”;

(ב) במקום ההגדרה “חייל שנספה במערכה” ו”נספה” יבוא:

“חייל שנספה במערכה” ו”נספה” – חייל או חייל משוחרר שמת כתוצאה של אחת מאלה:

ד ב ר י ה ס ב ר

צבא הגנה לישראל הם מי שחלו תוך כדי ועקב שירותם, וכך גם לגבי מי שנבקע שהוא חייל שנספה במערכה לפי חוק משפחות החיילים.

בחלק ניכר מהמקרים מדובר במחלות הנגרמות או מוחמרות כתוצאה משילוב של תנאי שירות, שאינם ייחודיים לשירות הצבאי אלא עשויים להתקיים גם במקום עבודה אזרחי, גיל, תורשה ונסיבות חיים שונות של המשרת. האחרונים אינם קשורים כמובן, לשירות הצבאי או הביטחוני.

יצוין כי כיום משרתי כוחות הביטחון, אינם זכאים להכרה כנפגעי עבודה לפי חוק הביטוח הלאומי, התשנ”ה–1995 [נוסח משולב] (להלן – חוק הביטוח הלאומי).

כך הפכו חוקי השיקום למעטפת סוציאלית בלעדית, למעט זכות לתביעת נכות כללית לפי חוק הביטוח הלאומי, שמחליפה בכל הנוגע למשרתי כוחות הביטחון את המעטפת הניתנת לעובדים.

היחידים שזכאים לבחור בין הכרה לפי חוקי השיקום ובין הכרה לפי פרק ה: “ביטוח נפגעי עבודה” בחוק הביטוח הלאומי, הם אנשי משמר הכנסת; בנוסף, אנשי המשמר האזרחי הפועל במשטרת ישראל זכאים לבחור בין הכרה לפי חוקי השיקום לבין הכרה לפי פרק י”ג: “תגמולים למתנדבים” בחוק הביטוח הלאומי.

המגמות האמורות הביאו לעלייה משמעותית במספר הנכים המטופלים על ידי אגף שיקום נכים במשרד הביטחון. מספר הנכים המוכרים מדי שנה ומספר בני המשפחות השכולות המוכרות מדי שנה, נמצא בעלייה מתמדת וזאת אף בשנים שבהן לא היו מלחמות או מבצעים צבאיים נרחבים. לכך כמה השלכות שליליות:

ראשית, טושטשה הייחודיות של נכי וחללי צבא הגנה לישראל ואף נוצרה זילות מסוימת במעמדם של אלה נוכח העובדה שחלק ניכר מהאוכלוסייה המוכרת לפי חוקי השיקום אינה של פצועי מלחמה, פעילות מבצעית וכדומה.

שנית, כתוצאה מהעלייה במספרם של הנכים והחללים הוטל עומס רב על אגפי השיקום, הפוגע באיכות השירות והטיפול הניתנים על ידי אגפי השיקום, בעיקר באגף שיקום נכים, ובכלל זה לקבוצת הנכים הראויים לכך והזקוקים לכך.

ושלישית, הרחבת מעגל הזכאים הביאה לגידול ניכר בתקציב אגפי השיקום ובעלייה משמעותית בחלקו של תקציב זה מסך כל תקציב הביטחון. כך, הטיפול במחלות אנשי הקבע, השוטרים הסוהרים והמשרתים האחרים – בא בסופו של דבר, על חשבון התעצמותו של צבא הגנה

חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התש”י–1950 (להלן – חוק משפחות חיילים), וחוק הנכים (תגמולים ושיקום), התש”ט–1959 [נוסח משולב] (להלן – חוק הנכים), מגדירים את זכותם של חיילי צבא הגנה לישראל שנפגעו במסגרת שירותם הצבאי להכרה כנכי צבא הגנה לישראל, ובמקרה של מוות – את זכותם של בני משפחותיהם להכרה.

התנאים העיקריים הקבועים בחוקים אלה להכרה הם כי לחייל משוחרר או לחייל בשירות קבע ארעה חבלה, מחלה או החמרת מחלה, שגרמה לנכות או למוות, בתקופת השירות הצבאי ועקב השירות הצבאי.

חוק הנכים וחוק משפחות חיילים (להלן יחד – חוקי השיקום), נקבעו בשנים הראשונות שלאחר הקמת המדינה, והם באו למלא, עד כמה שניתן, את חובה של המדינה לאלה שנפגעו בגופם ולא להשאיר את היקרים להם, בהגנה על המדינה.

חוקי השיקום קובעים סל זכויות נרחב, העולה על זה הניתן לאוכלוסיות נפגעים אחרות לפי החקיקה הסוציאלית במדינת ישראל.

עם השנים, הורחבה וגדלה האוכלוסייה הזכאית להכרה לפי חוקי השיקום ונוסף על חיילי צבא הגנה לישראל, מוכרים היום לפי חוקי השיקום, נפגעים ובני משפחות של נפטרים, מקרב המשרתים בשירות הביטחון הכללי ובמוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים, במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר (להלן – משרתי כוחות הביטחון). כמו כן הוכרו לפי חוקי השיקום, בהתאם להסדרי חקיקה מיוחדים, אנשי משמר הכנסת ולוחמי צד”ל לשעבר. אוכלוסיות נוספות הוכרו מכוח הסדרים שונים שלא עוגנו בחקיקה, בנסיבות מיוחדות שפורטו באותם הסדרים – אנשי משרד החוץ הנפגעים מפעולת איבה מחוץ לישראל, מועמדים לשירות ביטחון, ואנשי כיתות כוננות הפועלים מכוח חוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), התשכ”א–1961.

לגבי חיילים בשירות חובה, הורחבה הזכות להכרה לפי חוקי השיקום גם לחבלה הנגרמת בזמן חופשה, בתנאים המפורטים בחוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם (חבלה שלא בעת מילוי תפקיד), התשמ”ח–1988 (להלן – חוק חבלה בעת מילוי תפקיד).

עם השנים, חל ריחוק מהיעוד המקורי של חוקי השיקום. חלק בלתי מבוטל מהתביעות להכרה שהוגשו לפי חוקי השיקום, התייחסו למחלות שנגרמו או הוחמרו תוך כדי ועקב השירות. בהתאם, חלק בלתי מבוטל מנכי

- (1) חבלה שאירעה בתקופת שירותו ועקב שירות זה, ובלבד שלעניין שירות קבע החבלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי;
- (2) לגבי חייל שאינו חייל בשירות קבע, מחלה או החמרת מחלה שאירעה בתקופת שירותו ושנגרמה או הוחמרה עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי;

(ג) אחרי ההגדרה "חייל שנספה במערכה" ו"נספה" יבוא:

"חבלה" – נזק אנטומי לגוף שנגרם במישרין מגורם פיזי חיצוני באירוע מסוים וכן הפרעות בטרם חבלתיות (PostTraumatic Stress Disorder);

(2) בסעיף 2, אחרי המילים "בתקופת שירותו" יבוא "למעט שירות קבע";

ד ב ר י ה ס ב ר

ועקב השירות ובתנאי שהמחלה או החמרתה אירעה בשל אירוע שהוא ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי או הביטחוני.

בכל מקרה אחר, לרבות שירות קבע בצה"ל ושירות בכוחות הביטחון האחרים (משטרת ישראל, שירות בתי הסוהר, שירות הביטחון הכללי, המוסד למודיעין ותפקידים מיוחדים), חבלות יוכרו אם הן אירעו תוך כדי ועקב השירות ובתנאי שהחבלה אירעה בשל אירוע שהוא ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי או הביטחוני ואין לו מקבילה בחיים האזרחיים הנפוצים. מחלות לא יוכרו.

הוועדה המליצה כי נפגעים שלא יהיו זכאים להכרה לפי חוקי השיקום בהתאם להמלצותיה, עניינם יתברר במוסד לביטוח לאומי בהתאם לחוק הביטוח הלאומי ולכללים הנהוגים לעניין נפגעי עבודה.

לגבי חיילי חובה בחופשה המליצה ועדת גורן כי ההכרה בהם תוגבל, ולא תינתן במקרים שבהם נהגו החיילים בפזיזות.

הוועדה המליצה כי תבוטל זכותם להכרה של אנשי משמר הכנסת הקבועה בחוק משכן הכנסת, רחבתו ומשמר הכנסת, התשכ"ח-1968 (להלן – חוק משכן הכנסת, רחבתו ומשמר הכנסת). כמו כן המליצה הוועדה לבטל את זכותם להכרה של אנשי משרד החוץ הנפגעים בפעולת איבה בחוץ לארץ, זכות שנקבעה בהחלטת ממשלה, ולצמצם את זכותם להכרה של מועמדים לשירות ביטחון שנפגעו טרם גיוסם. זכותם של האחרונים נקבעה בהוראה פנימית של משרד הביטחון והוועדה ממליצה לעגן את הזכאות, שתצומצם כאמור וכפי שיפורט בהמשך בחוק.

הוועדה המליצה גם לשנות את תנאי הזכאות לרכב רפואי לנכי צה"ל, ולבטל את זכותן של אלמנות נכים שנפטרו, שלא עקב נכותם, לקבלת תגמולים לפנים משורת הדין במקרים שבהם מדובר בפגיעה מבצעית ובנכות שאינה פחותה מ-50%. זכויות אלה מוגדרות בהוראות משרד הביטחון.

אימוץ המלצות ועדת גורן וניסוח הצעת החוק

ממשלת ישראל אימצה ביום י"ג בטבת התשע"ב (8 בינואר 2012), במסגרת החלטה מס' 4088, את המלצות ועדת גורן.

לישראל. הדבר נכון במיוחד בתקופות של קיצוצי תקציב. תקציב אגפי השיקום הנוזר ברובו המכריע מחוקים, תקנות והוראות פנימיות, עולה בהתאם לעלייה במספר הזכאים, וכן בהתאם להתייקרויות שונות במשק. תגמולי הנכים והמשפחות צמודים לשכר עובדי המדינה אך מרבית ההטבות צמודות למדד המחירים לצרכן. כך, כנגד הדרישה לקצץ בתקציב הביטחון – תקציב אגפי השיקום נמצא בעלייה מתמדת.

על רקע זה, החליטה ממשלת ישראל ביום 12 במאי 2009 להטיל על ראש הממשלה, שר האוצר ושר הביטחון, להקים ועדה ציבורית בראשות שופט בדימוס שתבחן את אמות המידה לזכאות לסיוע מאגפי השיקום.

ביום א' בכסלו התש"ע (18 בנובמבר 2009) מינו ראש הממשלה, שר האוצר ושר הביטחון, את הוועדה בראשות כב' השופט (בדימוס) אורי גורן ובהשתתפות כב' השופט (בדימוס) ד"ר גבריאל קלינג, גב' אסתר דומיניסני, מנכ"לית המוסד לביטוח לאומי, דאז, פרופ' יוסי תמיר, תא"ל במיל. פרופ' ערן דולב, תא"ל במיל. אביגדור קהלני ומר עוזי לוי ובחודש דצמבר 2010 נחתם דוח הוועדה ונמסר לראש הממשלה, לשר האוצר ולשר הביטחון.

בהמלצותיה, מדגישה ועדת גורן כי השיקולים העיקריים שהנחו את עבודת הוועדה הם הקצאה יעילה ונכונה של משאבים באמצעות הפנייתם לאוכלוסיות הראויות לכך, כמו גם שימור הייחודיות המוקנית לנכי צבא הגנה לישראל ולמשפחות הנספים, ייחודיות אשר היטשטשה במהלך השנים. הוועדה מציינת כי כל גישה שתנסה להתמודד עם הבעיות של אגפי השיקום בהיבט הארגוני-תפקודי שלהן בלבד, תחטיא את המטרה. לעומת זאת, גישה המתבססת, בראש ובראשונה, על ראיית הבעיה בהיבט הערכי יש בה כדי להביא לפתרון מושכל, הוגן ומעשי של המצב.

הוועדה המליצה כי ישונו תנאי הזכאות להכרה בנכה צבא הגנה לישראל ובחייל שנספה במערכה, וכי תתבצע הבחנה בין הכללים לקביעת זכאותם של חיילי חובה ומילואים ובין הכללים לקביעת זכאותם של משרתי הקבע בצה"ל ובכוחות הביטחון כלהלן:

בשירות חובה ומילואים, חבלות יוכרו אם אירעו תוך כדי ועקב השירות, ומחלות יוכרו אם הן אירעו תוך כדי

(3) במקום האמור בסעיף 22 יבוא:

"(א) חייל, למעט חייל בשירות קבע, ייחשב כמי שמת עקב שירותו אם התקיים בו אחד מאלה:

(1) הוא מת כתוצאה מחבלה שאירעה בתקופת שירותו זולת אם הוכח היפוכו של דבר;

(2) הוא מת כתוצאה ממחלה או מהחמרת מחלה שאירעו בתקופת שירותו בשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי, זולת אם הוכח היפוכו של דבר.

(ב) חייל בשירות קבע ייחשב כמי שמת עקב שירותו אם הוא מת כתוצאה מחבלה שאירעה בתקופת שירותו ובלבד שהחבלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי";

ד ב ר י ה ס ב ר

המוסד לביטוח לאומי בענף נפגעי עבודה.

מוצע שלא תעמוד זכות תביעה לפי חוקי השיקום, לחייל בשירות קבע ובמקרה של פטירה – למשפחתו, שחלה כתוצאה מאירוע מסוים בשירות, לרבות אירועי דחק או כתוצאה מתנאי שירותו. גם טענות בדבר נזק שנוצר כתוצאה מטיפול במחלה כאמור או בשל כשל באבחונה, לא ייחשבו כחבלה ועל כן לא תעמוד זכות תביעה לפי חוקי השיקום. תביעה להכרה בנכות בשל נזק כאמור תיבחן לפי חוק הביטוח הלאומי.

למען הסר ספק, גם מחלות שהן תוצאה של אירוע חבלתי (למשל: מחלת סכרת שפרצה לאחר אירוע תאונתי) ייחשבו כמחלות לכל דבר ועניין.

בלי לשנות את מעמדם של המשרתים בכוחות הביטחון לכל דבר ועניין, ואך ורק לעניין זכותם להגיש תביעה בשל חבלה ומחלה שאירעה תוך כדי ועקב שירותם, בכל מקרה שבו חוקי השיקום לא יקנו זכאות להכרה כפי שפורט לעיל, הם יהיו זכאים להגיש תביעה להכרה בפגיעת עבודה, בהתאם לפרק ה': "ביטוח נפגעי עבודה" בחוק הביטוח הלאומי, ולכללים הנהוגים לגבי עובדים הנפגעים במסגרת עבודתם.

למען הסר ספק, משמעות המינוחים "מחלה" ו"חבלה" לפי חוק הנכים וחוק משפחות החיילים, לא יחייבו לעניין בירורן של תביעות אלה לפי חוק הביטוח הלאומי, ויחולו ההגדרות המחייבות לפי חוק הביטוח הלאומי (למשל, תביעה שעונה להגדרת "חבלה" לפי חוק הביטוח הלאומי תידון ככזו, אף אם נקבע כי היא אינה עונה להגדרת "חבלה" לפי חוקי השיקום).

חיילי חובה בחופשה

מוצע לקבוע כי חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם (חבלה שלא בעת מילוי תפקיד) התשמ"ח-1988 (להלן – חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם חבלה שלא בעת מילוי תפקיד) לא יחול על חבלה בתאונת דרכים, במקרים שבהם החייל שנפגע בתאונה אינו זכאי לפיצוי לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ו-1970

לאחר אימוץ ההמלצות על ידי הממשלה, פנה ארגון נכי צה"ל והשיג השגות על המלצות ועדת גורן ועל אימוצן בהחלטת הממשלה. בהמשך לכך, התקיים דו-שיח עם ארגון נכי צה"ל במסגרתו סוכם כי המלצות הוועדה לעניין תנאי הזכאות לרכב רפואי לנכי צה"ל לא ימומשו, למעט הארכת פרק הזמן הקבוע להחלפת רכב רפואי ל-4 שנים במקום 3 שנים וחצי. כן סוכם כי לא יחול שינוי לעניין מתן תגמולים לפנים משורת הדין לאלמנות נכים שנפגעו בפעילות מבצעית ונכותם אינה פחותה מ-50%. ארגון נכי צה"ל הודיע כי בעניין המבחנים להכרה לפי חוק הנכים – הוא יכבד את ההכרעה שתקבל על ידי הממשלה והכנסת.

החלטות הוועדה ייושמו כדלקמן:

חבלה תוכר אם אירעה תוך כדי ועקב השירות. זאת, ובלבד שמדובר בשירות חובה או מילואים. לגבי שירות קבע תוכר החבלה רק אם נגרמה תוך כדי ועקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי;

חבלה תוגדר: "נזק אנטומי לגוף שנגרם במישורין מגורם פיזי חיצוני באירוע מסוים". מוצע לייחד את ההגדרה "חבלה" לאירוע חבלתי, פציעה, מכה וכדומה, שניתן להגדירו בזמן ובמקום, ושכמסגרתו גורם פיזי חיצוני גרם לפגיעה פיזית ולנזק אנטומי לגוף.

יצוין כי על פי פסיקת בתי המשפט, טיפול רפואי בחבלה נחשב כהמשך ישיר לחבלה, ולכן נזק כתוצאה מטיפול רפואי בפגיעה חבלתית ייחשב אף הוא כחבלה ותוצאותיו, אם גרמו לנכות, יטופלו בהתאם.

לעניין מחלה, שהיא כאמור, פגיעה שאינה עומדת בהגדרת "חבלה", של חיילים בשירות חובה או מילואים, מוצע לעגן בחוק את ההסדר הנהוג, שמקורו בפסיקת בית המשפט העליון: המחלה או החמרתה תוכר רק אם היא אירעה תוך כדי ועקב השירות ובתנאי שהיא אירעה בשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי.

לגבי המשרתים בשירות ארוך, משרתי הקבע בצה"ל ומשרתי כוחות הביטחון האחרים, הרי שחוקי השיקום לא יחולו עליהם במקרה של מחלה אלא עניינם ייבחן על ידי

- (א) לצורך חוק זה, דינם של מועמד ליחידת התנדבות ושל חניך בהכשרה קדם-צבאית, כדין חיילים בשירות קבע.
- (ב) בסעיף זה –
- ”מועמדים ליחידת התנדבות בצבא הגנה לישראל וחניכים בהכשרה קדם-צבאית“

”חניך בהכשרה קדם-צבאית“ – מיועד לשירות ביטחון שהתנדב להשתתף בהכשרה שמקיים צבא הגנה לישראל, לפני תחילת שירותו בצבא הגנה לישראל, ולמעט חניך כאמור המשתתף בהכשרה לנהיגה;

”מועמד ליחידת התנדבות“ – מיועד לשירות ביטחון כהגדרתו בחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ”ו-1986²⁵, אשר נקרא למבחנים לבחינת כושרו לשירות ביחידת התנדבות של צבא הגנה לישראל.”

ד ב ר י ה ס ב ר

הדין ניתן ללמוד כי מבחני הדין הפלילי שאותם נדרש להפעיל קצין התגמולים על פי החוק הקיים, ובוודאי לפי הצעת ועדת גורן – מורכבים, ואף דעת השופטים בהרכב שדן בערעור, נחלקה בעניין. לפיכך מוצע הסדר שהוא מתחום המשפט האזרחי, שהוא קל יותר ליישום ומביא לשוויון בין אזרח לבין חייל חובה בחופשה, כאשר נסיבות תאונת הדרכים זהות. כמו כן מוצע לקבוע כי חבלה כתוצאה משימוש בסמים ובאלכוהול לא תוכר גם בלא צורך בהוכחת היסוד של התנהגות רעה-חמורה. הסדר זה מצמצם את שיקול הדעת של קצין התגמולים ומקל על בחינת הזכאות וקביעתה.

מעבר למקרים אלה לא תוכר חבלה בחופשה במקרים של התנהגות בפזיזות.

כמו כן מוצע כי חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם חבלה שלא בעת מילוי תפקיד לא יחול גם במקרה של חבלה כתוצאה מייצור של סם מסוכן, החזקה או שימוש בו, וכן במקרה של חבלה כתוצאה משתיית משקה משכר. אמנם, ברוב המקרים פגיעה בנסיבות אלה אינה מוכרת על פי סעיף 16 לחוק משפחות החיילים וסעיף 9 לחוק הנכים השוללים את תחולת חוקי השיקום במקרים של התנהגות רעה-חמורה. ואולם מוצע להבהיר כי לעניין חבלה שלא בעת מילוי תפקיד יחולו נורמות מחמירות יותר השוללות זכאות בלי שקצין התגמולים יידרש להוכיח כי מדובר בהתנהגות רעה-חמורה.

הגדרת הנמנים עם הגופים הזכאים להכרה לפי חוקי השיקום בהתאם להמלצות ועדת גורן:

מוצע לקבוע כי מעמדם של משרתים בשירות הביטחון הכללי, במוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים, במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר, לעניין הזכות להכרה לפי חוקי השיקום, יהיה כשל המשרתים בשירות קבע בצה"ל. מוצע לקבוע כי מעמדם של מועמדים לשירות ביטחון

(להלן – חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים). תופעת תאונות הדרכים רווחת גם בקרב חיילים בשירות חובה בחופשה. גם אם מוסכם שיש להעדיף חייל בשירות חובה על פני אזרח שנפגע בתאונת דרכים, ולהעניק לו את האפשרות לבחור בין קבלת זכויות לפי חוקי השיקום לבין קבלת פיצוי לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים אין מקום להעניק זכויות לפי חוקי השיקום כשמדובר בחייל שהתנהגותו שוללת זכות לפיצוי לפי החוק האמור, ובכך לעודד התנהגות עבריינית כגון נהיגה ברכב שלא ברשות, נהיגה למטרת ביצוע עבירה, נהיגה בלא ביטוח מתאים למעט מקרים של פעולה בתום לב כאמור בסעיף 4א לחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים וגרימת תאונה במתכוון.

כמו כן מוצע לקבוע כי חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם חבלה שלא בעת מילוי תפקיד לא יחול גם במקרה של חבלה כתוצאה מייצור של סם מסוכן, החזקה או שימוש בו, וכן במקרה של חבלה כתוצאה משתיית משקה משכר. אמנם, ברוב המקרים פגיעה בנסיבות אלה אינה מוכרת על פי סעיף 16 לחוק משפחות החיילים וסעיף 9 לחוק הנכים השוללים את תחולת חוקי השיקום במקרים של התנהגות רעה-חמורה. ואולם מוצע להבהיר כי לעניין חבלה שלא בעת מילוי תפקיד יחולו נורמות מחמירות יותר השוללות זכאות בלי שקצין התגמולים יידרש להוכיח כי מדובר בהתנהגות רעה-חמורה.

יצוין כי התיקון בסעיף 54 בחוק זה המתקן את סעיפים 2(א) ו-2(ג) לחוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם, חבלה שלא בעת מילוי תפקיד כנוסחם בחוק זה, מוצע בנוסף על התיקון לפי המלצות ועדת גורן, שם הוצע לקבוע רף חדש להתנהגות רעה-חמורה בכל הנוגע לחבלת חיילי חובה בחופשה, תוך החלת כללים שמקורם בדין הפלילי – שעניינו מחשבה פלילית מסוג פזיזות. לאחר סיום עבודתה של ועדת גורן, ניתן פסק דין מקיף של בית המשפט העליון אשר דן בגבולות ההגדרה של המונח ”התנהגות רעה-חמורה“ (רע”א 4399/08, קצין התגמולים נ’ רוקח). מפסק

²⁵ ס”ח התשמ”ו, עמ’ 107; התשע”ו, עמ’ 262.

46. בחוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959²⁶ [נוסח משולב] (להלן – חוק הנכים) –
(1) בסעיף 1 –

(א) במקום ההגדרה "נכות" יבוא:

"נכות" – איבוד הכושר לפעול פעולה רגילה, בין גופנית ובין שכלית, או פחיתתו של כושר זה, שנגרמו לחייל או לחייל משוחרר כתוצאה של אחת מאלה:

(1) חבלה שאירעה בתקופת שירותו ועקב שירות זה, ובלבד שלעניין שירות קבע החבלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי;

(2) לגבי חייל שאינו חייל בשירות קבע, מחלה או החמרת מחלה שאירעה בתקופת שירותו ושנגרמה או הוחמרה עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי;

(ב) אחרי ההגדרה "נכות" יבוא:

"חבלה" – נזק אנטומי לגוף שנגרם במישרין מגורם פיזי חיצוני באירוע מסוים וכן הפרעות בטר חבלתיות (PostTraumatic Stress Disorder);

(2) אחרי סעיף 2 יבוא:

"מועמדים ליחידות א.2. (א) לצורך חוק זה, דינו של מועמד ליחידת התנדבות ושל התנדבות בצבא הגנה לישראל וחניכים בהכשרה קדם צבאית חניך בהכשרה קדם-צבאית, כדין חייל בשירות קבע.

(ב) בסעיף זה –

ד ב ר י ה ס ב ר

מתנדבי המשמר האזרחי, יצוין כי זה המקרה היחיד בו מוענקות זכויות לפי חוקי השיקום למי שאינו חייל או משרת מן המניין באחד הגופים הביטחוניים. כך למשל, אזרחים המתנדבים בצה"ל ובגופי הביטחון האחרים, פרט למשטרת ישראל, אינם זכאים להכרה לפי חוקי השיקום במקרה של פגיעה. חוק הביטוח הלאומי קובע מנגנון טיפול במתנדבים שנפגעו במסגרת התנדבותם, על המתנדבים מוחל פרק "נפגעי עבודה" בחוק הביטוח הלאומי, בשינויים המחויבים. מנגנון זה חל על פי הדין הקיים על מתנדבי המשמר האזרחי, כך שלמעשה הם זכאים לבחור בין הכרה לפי חוק הביטוח הלאומי ובין הכרה לפי חוקי השיקום. מוצע לבטל את אפשרות הבחירה האמורה ולקבוע כי זכאותם להכרה של המתנדבים במשמר האזרחי תהיה כזכאותם של מתנדבים בכל ארגון אחר.

סעיפים להגדרות "חייל שנספה במערכה" ו"חייל",
45 ו-46 בסעיף 16 ו"נכות" בסעיף 17

ההגדרה, "נכות" בחוק הנכים, וההגדרה "חייל שנספה במערכה" ו"נספה" בחוק משפחות חיילים כלשונון היום, קובעות לאמור:

"נכות" – איבוד הכושר לפעול פעולה רגילה, בין גופנית ובין שכלית, או פחיתתו של כושר זה, שבאו לחייל

המתייצבים למבחנים לבחינת כושר ליחידות התנדבות, וכן מועמדים לשירות ביטחון בקורסים קדם-צבאיים, ולמעט קורסי נהיגה, לעניין הזכות להכרה לפי חוקי השיקום, יהיה כשל המשרתים בשירות קבע בצה"ל. עד כה הוכרה זכותם של מועמדים לשירות ביטחון להכרה לפי חוקי השיקום במקרים של חבלה בלבד, מכוח הוראות פנימיות של משרד הביטחון. מוצע לעגן זכות זו בחוק.

מוצע לקבוע בחוק את זכותם להכרה לפי חוקי השיקום של שומרים, כהגדרתם בחוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), התשכ"א-1961, שנחבלו תוך כדי ועקב פעילות מבצעית של לחימה אל מול אויב לשם הגנה על יישוב מפני פעולת איבה. זכאות זו נקבעה בסיכום היועץ המשפטי לממשלה בשנת 2002, כהסדר זמני עד להסדרת זכות זו בחקיקה.

עוד מוצע לבטל את זכותם להכרה לפי חוקי השיקום של אנשי משמר הכנסת הנהנים מזכות בחירה בין הכרה לפי חוקי השיקום ובין הכרה לפי פרק ה': "ביטוח נפגעי עבודה" בחוק הביטוח הלאומי.

בנוסף, ואף שהנושא לא נבחן במסגרת ועדת גורן, מוצע לבטל את זכותם להכרה לפי חוקי השיקום של

²⁶ ס"ח התשי"ט, עמ' 276; התשע"ד, עמ' 66.

“מועמד ליחידת התנדבות” – מיועד לשירות ביטחון כהגדרתו בחוק שירות ביטחון [נוסח משולב], התשמ”ו-1986²⁷ (להלן – “חוק שירות ביטחון” ו”מיועד לשירות ביטחון”). אשר נקרא למבחנים לבחינת כושרו לשירות ביחידת התנדבות של צבא הגנה לישראל.

“חניך בהכשרה קדם-צבאית” – מיועד לשירות ביטחון שהתנדב להשתתף בהכשרה שמקיים צבא הגנה לישראל לפני תחילת שירותו בצבא הגנה לישראל, ולמעט חניך כאמור המשתתף בהכשרה לנהיגה.”

ד ב ר י ה ס ב ר

מיום שחלה בה, ויש יסוד להניח כי חלה באותה מחלה עקב שירותו, רואים אותו כמי שמת עקב שירותו, אלא אם כן הוכח היפוכו של דבר; ואולם הוראה זו לא תחול, אלא אם הוגשה בקשה לתגמול מחמת מותו לפני תום ששה חדשים מיום המוות.”

לאור השינוי המוצע בהגדרה “חייל שנספה במערכה” ו”נספה”, והקביעה כי לעניין מי שמת כתוצאה ממחלה ההגדרה תחול רק אם המחלה אירעה עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי, מוצע לתקן סעיף זה ולהתאים את החוקה הקבועה בו להגדרות החדשות, קרי: לקבוע כי חייל או חייל משוחרר שחלה במחלה בתקופת שירותו ומת כתוצאה מאותה מחלה לפני תום 7 שנים מיום שחלה בה, ויש יסוד סביר להניח כי חלה במחלה עקב שירותו, יראו אותו כמי שמת עקב שירותו ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים (סעיף 3)45 (החלפת סעיף 2ב לחוק משפחות חיילים)

סעיף 2ב לחוק משפחות חיילים קובע לאמור:

“מוות בשירות בחזקת מוות עקב השירות

2ב. לעניין חוק זה, חייל שמת כתוצאה ממחלה, ממחלה או מהחמרת מחלה, שאירעו בתקופת שירותו, רואים אותו כמי שמת עקב שירותו וזאת אם הוכח היפוכו של דבר”

לאור השינוי המוצע בהגדרת “חייל שנספה במערכה” ו”נספה”, והקביעה כי לעניין מי שמת כתוצאה ממחלה או החמרת מחלה, ההגדרה תחול רק אם המחלה או החמרת המחלה אירעו עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי, מוצע להחליף סעיף זה, ולקבוע כי יראו חייל שמת כתוצאה ממחלה או מהחמרת מחלה שאירעו בתקופת שירותו, כמי שמת עקב שירותו ובשל תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי, וזאת אם הוכח היפוכו של דבר (סעיף 2בא) (1) ו”2) בנוסחו בסעיף 4)45 (לחוק זה).

לגבי חייל בשירות קבע שמת כתוצאה ממחלה – מוצע בסעיף 2ב(ב) לקבוע, כי חייל בשירות קבע ייחשב כמי שמת עקב שירותו אם הוא מת כתוצאה ממחלה שאירעה בתקופת שירותו ובלבד שהמחלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי. דהיינו, החוקה תחול רק אם המחלה היא עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי.

משוחרר או חייל בשירות קבע כתוצאה של אחת מאלה שאירעה בתקופת שירותו עקב שירותו: מחלה; החמרת מחלה; חבלה;”

“חייל שנספה במערכה” ו”נספה” – חייל או חייל משוחרר, שמת כתוצאה מחבלה, ממחלה או מהחמרת מחלה, שאירעו בתקופת שירותו עקב שירותו;”

להגדרה “חבלה” בסעיף 16(1) ובסעיף 17(1) – מוצע לייחד את המונח לנוק אנטומי לגוף שנגרם במישרין מגורם פיזי חיצוני באירוע מסוים.

מוצע לשנות את המבחנים להכרה לפי חוקי השיקום הקבועים בהגדרות אלה, ולקבוע כי המבחנים להכרה יהיו כלהלן:

(1) חבלה תוכר אם אירעה תוך כדי ועקב השירות. ולגבי המשרתים בשירות קבע רק אם אירעה תוך כדי ועקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי (פסקה 1) בהגדרה נכות בסעיף 16, ופסקה (1) בהגדרה “חייל שנספה במערכה” ו”נספה” בסעיף 17);

(2) מחלה, קרי: פגיעה שאינה עומדת בהגדרת “חבלה”, תוכר אם היא אירעה תוך כדי ועקב השירות ובתנאי שהמחלה, או החמרתה אירעה בשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי (פסקה 2) בהגדרה נכות בסעיף 16, ובהגדרה “חייל שנספה במערכה” ו”נספה” בסעיף 17);

למען הסר ספק תביעה בשל פגיעה בשירות חובה תידון ככזו, גם אם החייל משרת במועד הגשת התביעה, בשירות קבע.

סעיף 4)45 (בחוק משפחות חיילים וסעיף 2)46 (בחוק הנכים

מוצע לקבוע כי מעמד של מועמדים לשירות ביטחון המתקיימים למבחנים לבחינת כושר ליחידות התנדבות, וכן מועמדים לשירות ביטחון בקורסים קדם-צבאיים למעט הכשרת נהיגה, לעניין קביעת זכותם להכרה לפי חוקי השיקום, ייבחנו לפי המבחנים שנקבעו לגבי משרת קבע בצבא הגנה לישראל.

סעיף 2)45. תיקון סעיף 2 לחוק משפחות חיילים

סעיף 2 לחוק משפחות החיילים קובע לאמור: “לצורך חוק זה, חייל או חייל משוחרר שחלה במחלה בתקופת שירותו ומת כתוצאה מאותה מחלה לפני תום שבע שנים

²⁷ ס”ח התשמ”ו, עמ’ 107.

47. תיקון חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה) התשי"ב-1952²⁸, במקום סעיפים 6 ו-7
האזרחיים (אחריות המדינה)
- ב. חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952²⁸, במקום סעיפים 6 ו-7
יבוא:
6. "חבלה, מחלה או החמרת מחלה שאירעו בשירות צבאי
- (א) אין המדינה אחראית בנוזקים על חבלה שנחבל חייל בתקופת שירותו ועקב שירותו ובלבד שאם מדובר בחייל בשירות קבע החבלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי.
- (ב) אין המדינה אחראית בנוזקים על מחלה או החמרת מחלה שאירעה לחייל, למעט חייל בשירות קבע, בתקופת שירותו ושנגרמה או הוחמרה עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי.
- (ג) בסעיף זה, "חבלה" "שירות צבאי", "שירות" ו"שירות קבע" – כהגדרתם בחוק הנכים (תגמולים ושיקום) [נוסח משולב], התשי"ט-1959²⁹ (בחוק זה – חוק הנכים).
7. מוות שאירע בשירות צבאי
- (א) אין המדינה אחראית בנוזקים על מותו של חייל כתוצאה מחבלה שאירעה בתקופת שירותו ועקב שירותו ובלבד שאם מדובר בחייל בשירות קבע שהחבלה נגרמה עקב מאורע ייחודי ומיוחד לשירות הצבאי.
- (ב) אין המדינה אחראית בנוזקים על מותו של חייל, למעט חייל בשירות קבע, כתוצאה ממחלה או החמרת מחלה שאירעה לחייל בתקופת שירותו ושנגרמה או הוחמרה עקב השירות ובשל מאורע או תנאי שירות ייחודיים ומיוחדים לשירות הצבאי
- (ג) בסעיף זה, "חבלה", "שירות צבאי", "שירות" ו"שירות קבע" – כהגדרתם בחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1950³⁰ (בחוק זה – חוק משפחות החיילים).
48. תיקון חוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה) התשכ"א-1961³¹, אחרי סעיף 15א יבוא:

ד ב ר י ה ס ב ר

באותם מקרים שיצאו מתחולת חוקי השיקום, תעמוד לזכאי מכוח חוקי השיקום זכות תביעה בנוזקין, כאשר תשלומים מכוח חוק הביטוח הלאומי, אם יהיו כאלה, יקוזזו מהתשלומים לפי דיני הנוזקין, הכול בהתאם לכללים הרגילים החלים בעניין זה, לא יהיה כפל פיצוי.

סעיף 48 סעיף 15א לחוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), התשכ"א-1961 (להלן – חוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה)), קובע כי מי שקיים חובת שמירה לפי החוק ונפגע תוך כדי השמירה, דינו כדין נפגע לפי חוק התגמולים לנפגעי פעולות איבה, התש"ל-1970. מעמד דומה ניתן לשומרים ביישובים באזור יהודה ושומרון, מכוח צווים של המפקד הצבאי באזור.

סעיף 47 חוק הנוזקים האזרחיים (אחריות המדינה), התשי"ב-1952, קובע ייחוד עילה לתביעות לפי חוקי השיקום. על פי נוסח החוק כלשונו היום, המדינה אינה חבה בנוזקין על חבלה, מחלה או החמרת מחלה, וכן על מוות כתוצאה מכל אחד מאלה, שאירעו לאדם בתקופת שירותו הצבאי ועקב שירות זה.

לאור השינוי המוצע בהגדרות "נכות" בחוק הנכים (סעיף 1 בחוק הנכים כנוסחו בסעיף 146(1) לחוק זה), ו"חייל שנספה במערכה" ו"נספה" לפי חוק משפחות החיילים (סעיף 1 בחוק משפחות חיילים כנוסחו בסעיף 145(1) לחוק זה, נדרש תיקון בחוק הנוזקים האזרחיים, כך שייחוד העילה יהיה רק באותם מקרים שבהם קיימת זכות לתביעה לפי חוקי השיקום.

²⁸ ס"ח התשי"ב, עמ' 339; התשע"ב, עמ' 522.

²⁹ ס"ח התשי"ט, עמ' 276.

³⁰ ס"ח התשי"י, עמ' 162.

³¹ ס"ח התשכ"א, עמ' 169; התשס"ב, עמ' 90.

- תחולת חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) וחוק הנכים (תגמולים ושיקום)
- 15.ב. שומר שנחבל תוך כדי ועקב פעילות מבצעית של לחימה אל מול אויב לשם הגנה על יישוב מפני פעולת איבה, או שמת עקב חבלה כאמור, יהיה דינו כדין חייל בשירות קבע לפי חוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התשי"ז-1950³², או לפי חוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959³³ [נוסח משולב], לפי העניין.
49. בחוק משכן הכנסת, רחבתו ומשמר הכנסת, התשכ"ח-1968³⁴, סעיף 21 – בטל. תיקון חוק משכן הכנסת, רחבתו ומשמר הכנסת
50. בחוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התשל"ל-1970³⁵, בסעיף 63(ב), אחרי המילים "שמדובר בו בחייל" יבוא "המשרת בצבא הגנה לישראל על פי התחייבות לשירות קבע". תיקון חוק שירות המדינה (גמלאות)
51. בפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971³⁶, בסעיף 49, אחרי סעיף קטן (א) יבוא: "1א) על אף האמור בסעיף קטן (א), על חבר המשמר לא יחולו חוק הנכים (תגמולים ושיקום) [נוסח משולב], התשי"ט-1959, וחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום), התשי"ז-1950". תיקון פקודת המשטרה
52. בחוק המשטרה (נכים ונספים), התשמ"א-1981³⁷, בסעיף 3, במקום הסיפה החל במילים "כל מקום בחוק משפחות החיילים" – "כל מקום בחוק משפחות החיילים" – (1) כל מקום שמדובר בו בחייל ייקרא כאילו מדובר בשוטר; תיקון חוק המשטרה (נכים ונספים)

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע לבטל את זכותם להכרה לפי חוקי השיקום של אנשי משמר הכנסת הנהנים מזכות בחירה בין הכרה לפי חוקי השיקום ובין הכרה לפי פרק ה': "ביטוח נפגעי עבודה" בחוק הביטוח הלאומי.

סעיפים 50, 52 [נוסח משולב], התשל"ל-1970, חוק המשטרה ו-53 (נכים ונספים), התשמ"א-1981, וחוק שירות בתי הסוהר (נכים ונספים), התשמ"א-1981 המחילים (בהתאמה) את חוקי השיקום על שוטרים, סוהרים ומשרתי שירות הביטחון הכללי והמוסד למודיעין ולתפקידים מיוחדים, ולקבוע כי לענין זכויותיהם לפי חוקי השיקום, יהיה מעמדם של כל אלה כשל חייל בשירות קבע.

סעיף 51 סעיף 49 לפקודת המשטרה קובע כי זכויותיו וחובותיו של מתנדב במשמר האזרחי בשעת מילוי תפקידו יהיו כשל שוטר. מכוח סעיף זה ומכוח חוק המשטרה (נכים ונספים), התשמ"א-1981, הוחלו חוקי השיקום על מתנדבי המשמר האזרחי.

מוצע לקבוע כי חוקי השיקום לא יוחלו על מתנדבים אלה. כפי שפורט לעיל, גם כיום זכאים המתנדבים להגיש תביעה לפי פרק י"ג: "תגמולים למתנדבים" בחוק הביטוח הלאומי, והסדר זה ימשיך לחול עליהם.

סעיף 15 ב שמוצע להוסיפו לחוק, קובע את זכותם להכרה, לפי חוקי השיקום של שומרים כהגדרתם בחוק הרשויות המקומיות (הסדרת השמירה), שנחבלו תוך כדי ועקב פעילות מבצעית של לחימה אל מול אויב, לשם הגנה על יישוב מפני פעולת איבה.

זכאות זו נקבעה על ידי היועץ המשפטי לממשלה ביום 18 בדצמבר 2002, כהסדר זמני עד להסדרת זכות זו בחקיקה. בהסדר זה נקבע, כי במקרים מיוחדים שבהם נפגע שומר תוך ועקב פעילות מבצעית של לחימה אל מול אויב ועל ידו, תוך הגנה על יישוב מפני פעולת איבה, יש לטפל בשומר, ובמקרה של פטירה במשפחתו, כפי שמטפלים בחיילי צה"ל ומשפחותיהם.

מוצע לעגן בחוק את מעמדם של השומרים בהתאם למעמדם של אנשי קבע בצה"ל.

סעיף 49 תיקון חוק משכן הכנסת, רחבתו ומשמר הכנסת, התשכ"ח-1968:

על פי המצב החוקי הקיים, זכאים אנשי משמר הכנסת הנפגעים תוך כדי ועקב עבודתם, לפי בחירתם, לתבוע הכרה הן לפי חוקי השיקום והן לפי פרק ה': "ביטוח נפגעי עבודה" בחוק הביטוח הלאומי. יצוין כי מעמד זה של זכאות לפי שני ההסדרים אינו קיים לגבי אף קבוצה אחרת.

³² ס"ח התש"י, עמ' 162; התשע"ה, עמ' 66.

³³ ס"ח התשי"ט, עמ' 276.

³⁴ ס"ח התשכ"ח, עמ' 197; התשע"ב, עמ' 528.

³⁵ ס"ח התשל"ל, עמ' 65; התשס"ח, עמ' 447.

³⁶ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 17, עמ' 390; ס"ח התשע"ב, עמ' 744.

³⁷ ס"ח התשמ"א, עמ' 163.

(2) כל מקום שמדובר בו בשירות או בשירות צבאי ייקרא כאילו מדובר בשירות במשטרה;

(3) כל מקום שמדובר בו בשירות צבאי על פי התחייבות לשירות קבע ייקרא כאילו מדובר בשירות במשטרה של שוטר שהוראות הגיוס והפיטורים הקבועות בפקודת המשטרה [נוסח חדש], התשל"א-1971³⁸, חלות עליו.

53. תיקון חוק שירות בתי הסוהר (נכים ונספים) "בחייל" יבוא "בחייל המשרת בצבא הגנה לישראל על פי התחייבות לשירות קבע". במקום המילה "במקום המילה

54. תיקון חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם התשמ"ח-1988⁴⁰, בסעיף 2 – בחוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם

(א) בסעיף קטן (א), אחרי פסקה (א2) יבוא:

"(ב2) החבלה לא אירעה בתאונת דרכים שלגביה מוגבלת הזכאות לפיצוי לפי סעיף 7 לחוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975⁴¹, ולמעט תאונת דרכים בנסיבות המפורטות בסעיף 7 לחוק זה;

(ג2) החבלה לא אירעה כתוצאה מייצור של סם מסוכן כהגדרתו בפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973⁴², החוקה או שימוש בו או כתוצאה משתיית משקה משכר כהגדרתו בסעיף 64 לפקודת התעבורה [נוסח חדש]⁴³;

(ד2) החבלה לא נגרמה כתוצאה מפיזיות של החייל; לעניין פסקה זו, "פיזיות" – כמשמעותה בסעיף 20(א) לחוק העונשין, התשל"ז-1977⁴⁴;

(ה2) החבלה לא אירעה מחוץ לישראל, למעט אם אירעה בחופשה מאושרת של חייל בודד לצורך ביקור משפחתו, כהגדרתה בפקודות הצבא; בסעיף זה: "ישראל" – לרבות אזור יהודה והשומרון;

(ב) בסעיף קטן (ב), במקום "עד (א2)" יבוא "עד (ה2)".

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע להוסיף למקרים המפורטים בחוק כלשונו היום, מקרים נוספים בסעיף 2 שלגביהם לא יחול החוק:

(א) כשהחייל נפגע בתאונת דרכים, ועל פי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, התשל"ה-1975, לא עומדת לו זכאות לפיצוי, הוספת פסקה (ב2) כנוסחה בסעיף 54 לחוק זה.

תופעת תאונות הדרכים רווחת גם בקרב חיילים בשירות חובה בחופשה. גם אם מוסכם שיש להעדיף חייל בשירות חובה על פני אזרח שנפגע בתאונת דרכים, ולהעניק לו את האפשרות לבחור בין קבלת זכויות לפי חוקי השיקום לבין קבלת פיצוי לפי חוק פיצויים לנפגעי תאונות דרכים, אין מקום להעניק זכויות לפי חוקי השיקום כשמדובר בחייל שהתנהגותו שוללת זכות לפיצוי לפי החוק האמור ובכך לעודד התנהגות עבריינית;

סעיף 54 חוק תגמולים לחיילים ולבני משפחותיהם (חבלה שלא בעת מילוי תפקיד), התשמ"ח-1988, קובע, כי חוקי השיקום יחולו גם על חבלה של חייל בשירות חובה שאירעה בזמן היעדרותו של החייל מהשירות ברשות הצבא, במקרים המפורטים בסעיף 2 לחוק והמובאים להלן.

החוק קובע מעטפת סוציאלית רחבה לחיילים בשירות חובה, החורגת מאירועים המתרחשים תוך כדי ועקב שירותם, וזאת על רקע ההנחה ששירות החובה מתבצע על פי רוב בסמוך לסיום תקופת הלימודים בבית הספר התיכון ולפני יציאה לעבודה, ואין בידם בדרך כלל הסדרי ביטוח רפואי, ביטוח אבדן כושר עבודה וכו' ועל כן אין לחייל בשירות חובה מעטפת ביטוחית למקרים של חבלה שלא בעת מילוי תפקיד. למעט זכות לתביעת נכות כללית לפי חוק הביטוח הלאומי.

³⁸ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 17, עמ' 390.

³⁹ ס"ח התשמ"א, עמ' 165.

⁴⁰ ס"ח התשמ"ח, עמ' 26; התשע"ב, עמ' 479.

⁴¹ ס"ח התשל"ה, עמ' 234; התשס"ט, עמ' 192.

⁴² דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 27, עמ' 526; ס"ח התשע"ב, עמ' 1270.

⁴³ דיני מדינת ישראל, נוסח חדש 7, עמ' 173; ס"ח התשע"ב, עמ' 454.

⁴⁴ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

"פרק י"ג: תגמולים לנפגעי כוחות הביטחון

הזכאות לגמלאות 295א. (א) בסימן זה –

"חוקי השיקום" – חוק הנכים (תגמולים ושיקום), התשי"ט-1959⁴⁶, וחוק משפחות חיילים שנספו במערכה (תגמולים ושיקום) התש"י-1950⁴⁷, לפי העניין;

"פגיעה מזכה לפי חוקי השיקום" – חבלה, מחלה או החמרת מחלה, או כל אחת מאלה שגרמה לפטירתו של חייל, כהגדרתן בחוקי השיקום.

(ב) על אף האמור בסעיף 75, הוראות פרק ה' וכן הוראות סעיפים 296 עד 298, 301 עד 304, 306, 308 עד 312, 315 עד 318, 320 עד 324 ו-325 עד 333 יחולו, בשינויים המחויבים, על שוטר כמשמעותו בפקודת המשטרה, סוהר כמשמעותו בחוק שירות בתי הסוהר ועובד שירותי הביטחון כמשמעותו בסעיף 63א לחוק שירות המדינה, וכן על חייל בצבא הגנה לישראל (בפרק זה – משרת כוחות הביטחון), אם הפגיעה שאירעה להם, תוך כדי ועקב השירות, אינה פגיעה מזכה לפי חוקי השיקום ואינה החמרה של פגיעה כאמור שהוכרה, וכן על התלויים בכל אחד מאלה, שנפטר; ואולם לא ישולמו גמלאות בעין כמשמען בסימן ג' בפרק ה' ודמי פגיעה כמשמען בסימן ד' באותו פרק לחייל בצבא הגנה לישראל כל עוד הוא בשירות.

ד ב ר י ה ס ב ר

סעיף 55 פרק י"ג: תגמולים לנפגעי כוחות הביטחון, שמוצע להוסיפו בחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשנ"ה-1995 (להלן – חוק הביטוח הלאומי), בא להסדיר תגמולים למשרתים בכוחות הביטחון שהפגיעה בהם אינה עונה להגדרות המוצעות ל"נכות" לפי חוק הנכים ול"חייל שנספה במערכה" לפי חוק משפחות החיילים. מוצע כי הוראות פרק ה': "ביטוח נפגעי עבודה", והוראות נוספות בחוק הביטוח הלאומי החלות על נפגעי עבודה, יחולו, בשינויים המחויבים, גם על משרתים בכוחות הביטחון.

לסעיף 295א המוצע

מוצע שהוראות פרק ה': ביטוח נפגעי עבודה וכן הוראות הסעיפים המובאים להלן, יחולו, בשינויים המחויבים, לגבי חבלות, כהגדרתן בסימן זה, על שוטה, סוהר, עובד שירותי הביטחון, וכן על חייל בצבא הגנה לישראל (להלן – משרת כוחות הביטחון), אם הפגיעה שאירעה להם, תוך כדי ועקב השירות, אינה פגיעה מזכה לפי חוקי השיקום – חוק הנכים וחוק משפחות חיילים – ואינה החמרה של פגיעה כאמור שהוכרה, וכן על התלויים בכל אחד מאלה, שנפטר.

(ב) כשהחבלה אירעה כתוצאה מייצור של סם מסוכן, החזקה או שימוש בו או כתוצאה משתיית משקה מסוכן, הוספת פסקה (ג2) כנוסחה בסעיף 125 לחוק זה.

פגיעה בנסיבות אלה אינה מוכרת על פי סעיף 9 לחוק הנכים וסעיף 16 לחוק משפחות החיילים השוללים את תחולת חוקי השיקום במקרים של התנהגות רעה-חמורה. ואולם מוצע להבהיר כי לעניין חבלה שלא בעת מילוי תפקיד יחולו נורמות מחמירות יותר השוללות זכאות בלי שקצין התגמולים יידרש להוכיח כי מדובר בהתנהגות רעה-חמורה.

לעניין סם מסוכן מוצע לאמץ את ההגדרה בפקודת הסמים המסוכנים [נוסח חדש], התשל"ג-1973,

ולעניין משקה מסוכן מוצע לאמץ את ההגדרה בסעיף 64ב לפקודת התעבורה [נוסח חדש];

(ג) כשהחבלה לא נגרמה כתוצאה מפזיזות של החייל. הוספת פסקה (ד2) כנוסחה בסעיף 54 לחוק זה;

(ד) על חיילים בשירות חובה שנפגעו בזמן חופשה בחוץ לארץ, למעט חייל בודד שיצא לביקור משפחה בהתאם לזכותו לפי פקודות הצבא. הוספת פסקה (ה2) כנוסחה בסעיף 54 לחוק זה.

⁴⁵ ס"ח התשנ"ה, עמ' 210; התשע"ג, עמ' 1093.

⁴⁶ ס"ח התשי"ט, עמ' 276.

⁴⁷ ס"ח התש"י, עמ' 162.

(ג) על אף הוראות כל דין, לצורך קביעת זכאות לגמלה לפי פרק זה, יראו במשרת כוחות הביטחון כעובד שכיח.

(ד) השכר הקובע לצורך חישוב זכאות לגמלה לפי פרק זה למשרת כוחות הביטחון, לא יפחת מגובה התגמול המזערי כהגדרתו בסעיף 270.

(ה) סבר המוסד כי משרת כוחות הביטחון או התלוי בו, שהגיש תביעה לפי פרק זה, עשוי להיות זכאי בשל אותה פגיעה, להכרה לפי חוקי השיקום, יערוך המוסד בירור עם קצין תגמולים שמונה לפי חוקי השיקום (בסעיף זה – קצין תגמולים) וישהה את החלטתו עד לסיום הבירור.

(ו) הוגשה תביעה למוסד לפי פרק זה, והוגשה גם תביעה בשל אותה פגיעה לפי חוקי השיקום, לא יבחן המוסד את התביעה עד לקבלת החלטה חלוטה של קצין תגמולים בתביעה לפי חוקי השיקום, ואם הוגש ערעור על החלטת קצין התגמולים, עד לקבלת החלטה חלוטה בערעור.

(ז) הוגשה תביעה למוסד לפי פרק זה, לאחר שניתנה החלטה של קצין תגמולים בתביעה בשל אותה פגיעה שהוגשה לפי חוקי השיקום או לאחר שניתנה החלטה בערעור על החלטת קצין התגמולים בתביעה כאמור:

ד ב ר י ה ס ב ר

מוצע לקבוע כי השכר הקובע לא יפחת מהתגמול המזערי הקבוע לעניין תגמולים למשרתים במילואים (סעיף קטן (ד)).

כדי למנוע מצב של התדיינויות מקבילות לפי חוקי השיקום ולפי חוק הביטוח הלאומי, מוצע לקבוע כי אם סבר המוסד שמשרת כוחות הביטחון או התלוי בו, שהגיש תביעה לפי פרק זה, עשוי להיות זכאי בשל אותה פגיעה, להכרה לפי חוקי השיקום, יערוך המוסד בירור עם קצין תגמולים שמונה לפי חוקי השיקום וישהה את החלטתו עד לסיום הבירור (סעיף קטן (ה)).

המוסד לא יבחן תביעה אם הוגשה גם תביעה בשל אותה פגיעה לפי חוקי השיקום עד לקבלת החלטה חלוטה של קצין תגמולים בתביעה לפי חוקי השיקום; הוגש ערעור על החלטת קצין התגמולים, לא יבחן המוסד את התביעה עד לקבלת החלטה חלוטה בערעור (סעיף קטן (ו)). הוגשה תביעה למוסד, לאחר שניתנה החלטה של קצין תגמולים התגמולים ונדחתה התביעה מהטעם שחוקי השיקום אינם חלים על הפגיעה תיבחן התביעה על פי חוק הביטוח הלאומי. תקופת הבדיקה של התביעה לפי חוקי השיקום לא תובא במניין התקופה להגשת תביעה לפי סעיף 296 לחוק האמור (סעיף קטן (ז)).

אשרה, או שנדחתה התביעה מכל טעם אחר (למשל, בשל העדר הוכחות לנסיבות הפגיעה, לעצם קיום הנכות או לקשר בין הפגיעה לנכות או לפטירה) – הרי שאין עוד טעם לבירור התביעה על פי חוק הביטוח הלאומי שכן בהחלטה זו נקבע על ידי קצין תגמולים לפי חוקי השיקום כי הפגיעה נכללת בהגדרות לפי חוקים אלה (סעיף קטן (ז)).

ואלה הסעיפים בחוק הביטוח הלאומי שמוצע להחילם לגבי חבלות:

296 עד 298 המסדירים את המועדים להגשת תביעת גמלת כסף והתקופה שבעדה תשולם, את תוספת הפרשי ההצמדה, ניכוי המקדמות ואת דרך בירור התביעה;

301 עד 304 המסדירים דרך הבדיקות הרפואיות, תשלום מקדמות, מניעת העברת זכות, ומינוי מקבל גמלה בעבור מי שזכאי לה;

306 ו-308 עד 312 המסדירים את התשלום לקיבוץ או למושב שיתופי, חוב של גמלה, תשלום למי שסיפק מצרכים חיוניים, פושט רגל, וקיצוץ;

315 עד 318 המסדירים את החזרת גמלאות, אי-הפחתת קצבה, אופן תשלומן של גמלאות ותחילת זכות;

320 עד 324 המסדירים את גמלאות כפל, ניכוי מקצבה, סכום מרבי לתביעות תלויים ושאיירים, גמלאות בחירה, והנמצא בחוץ לארץ;

325 ו-333 המסדירים תשלומי גמלה לאסיר, שלילת גמלה בגלל פשע, מסירת מידע מטעה, זכות לתביעה, זקיפת פיצויים, חלוקת פיצויים, חבות מעבידה גמלה לעניין פיצויי נזיקין והיוון.

מחלות וחבלות, כפי שפורטו בהגדרה "נכות" בחוק הנכים ו"חייל שנספה במערכה" בחוק משפחות החיילים – ייבחנו לפי חוקי השיקום. בכל מקרה אחר של פגיעה, שאינה נכללת בהגדרות האמורות בחוקי השיקום יהיה מעמדו של המשרת ככוחות הביטחון, לעניין זה בלבד, כמעמדו של עובד, הוא יהיה זכאי לברר את זכויותיו לפי פרק ה' לחוק הביטוח הלאומי.

(1) נדחו התביעה או הערעור מהטעם שאין מדובר בפגיעה מוכרת לפי חוקי השיקום – לא תימנה התקופה שממועד הגשת התביעה לקצין התגמולים ועד למועד מתן החלטת קצין התגמולים או מועד ההחלטה בערעור – אם הוגש לעניין סעיף 296;

(2) אושרה התביעה או נדחתה התביעה מכל טעם אחר – לא תקום עילה לתביעה לפי פרק זה.

295ב. אוצר המדינה, במסגרת תקציב הגוף שאליו משתייך משרת כוחות הביטחון, ישפה את המוסד בשל כל הוצאה שהוציא לתשלום גמלאות לפי פרק זה ובשל החלק היחסי מההוצאות המינהליות של המוסד הנובעות מביצוע הוראות פרק זה.

56. הוראות סימן ד' לפרק ה' בנוסחו בסעיפים 45 עד 55 לחוק זה (בסעיף זה – סימן ד'), יחולו על תביעה להכרה לפי חוק הנכים או לפי חוק משפחות חיילים, לפי העניין, בשל אירוע מזוכה שהתרחש לאחר יום תחילתו של חוק זה; בסעיף זה, "אירוע מזוכה" – החבלה או יום גילוי המחלה או החמרת מחלה שגרמו לנכות או למוות, לפי העניין.

57. בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985⁴⁸, בסעיף 18(א), אחרי "לרבות המפעלים העסקיים שבו" יבוא "וכן הסכום המוקצב בחוק התקציב השנתי לגופים הביטחוניים", אחרי "חלוקת תקציב הביטחון" יבוא "לסעיפים" ובסופו יבוא "בסעיף זה, "הגופים הביטחוניים" – יחידות הסמך של משרד ראש הממשלה שעיקר פעילותן בתחום ביטחון המדינה ותושביה".

ד ב ר י ה ס ב ר

ניסיון של 4 שנים ממועד כניסת החוק לתוקף, ולקראת סיומה של התקופה האמורה ידונו הממשלה והמוסד לביטוח לאומי בהסדר המימון העתידי, ובמידת הצורך תובא הצעה לתיקון נוסף של החוק בעניין זה.

סעיף 56 מוצע כי החוק יחול על תביעות להכרה בנכות או במוות בשל אירועים מזוכים שהתרחשו ממועד התחילה ואילך. במקרה של חבלה המועד הקובע יהיה מועד החבלה, ולגבי מחלה או החמרת המחלה המועד הקובע יהיה מועד גילוי המחלה או החמרתה.

סעיף 57 פרק ג' לחוק יסודות התקציב, התשמ"ה-1985, קובע הסדרים ייחודיים לעניין תקציב הביטחון. מוצע לתקן את סעיף 18 שבו ולהחיל ההסדרים אלה גם על גופים ביטחוניים מסווגים שמצויים באחריותו של ראש הממשלה ושיוגדרו בסעיף כיחידות הסמך של משרד ראש הממשלה שעיקר פעילותן בתחום ביטחון המדינה ותושביה.

במקביל לתיקון זה, מוצע לתקן את חוקי יסוד: משק המדינה, ולקבוע כי הצעת התקציב המפורטת של הגופים הביטחוניים האמורים לא תונח על שולחן הכנסת אלא על שולחן ועדה משותפת של ועדת הכספים וועדת חוץ וביטחון.

הוגשה תביעה למוסד לפי פרק זה, לאחר שניתנה החלטה של קצין תגמולים בתביעה בשל אותה פגיעה שהוגשה לפי חוקי השיקום או לאחר שניתנה החלטה בערעור על החלטת קצין התגמולים בתביעה כאמור יחולו ההוראות המוצעות להלן:

לסעיף 295ב המוצע

במקום תשלום דמי ביטוח לפרק ביטוח נפגעי עבודה בעבור משרתי כוחות הביטחון, ישופה המוסד לביטוח לאומי כנגד כל ההוצאות שיוציא למתן גמלאות למשרתי כוחות הביטחון לפי פרק ביטוח נפגעי עבודה, וכן כנגד החלק היחסי בהוצאות המינהליות של המוסד הנובעות מביצוע הוראות פרק זה. השיפוי למוסד לביטוח לאומי יינתן מאוצר המדינה באמצעות משרדי הממשלה הרלוונטיים: משרד הביטחון לגבי חיילי צה"ל, מועמדים לשירות ביטחון, וחניכים בהכשרה קדם-צבאית; המשרד לביטחון הפנים לגבי המשרתים במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר, משרד ראש הממשלה לגבי המשרתים במוסד לתפקידים מיוחדים ובשירות הביטחון הכללי ומשרד הפנים בתביעה בשל אותה פגיעה שהוגשה לפי חוקי השיקום או לאחר שניתנה החלטה בערעור על החלטת קצין לגבי שומרים.

הממשלה באמצעות משרד הביטחון והמוסד לביטוח לאומי הסכימו ביניהם כי הסדר מימון זה יתבצע לתקופת

⁴⁸ ס"ח התשמ"ה, עמ' 60; התשע"ו, עמ' 259.